

Učiteljski Tovariš

Glasi „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in **Engelbert Gangl**

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Dixi: Istrskemu učiteljstvu. — Občni zbor „Vdovskega učiteljskega društva“. — Fr. Potokar: Spisje v ljudski šoli. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Istrskemu učiteljstvu.

(Izvirni dopis iz učiteljskih krogov Istre.)

V „Soči“ štev. 77. popisuje neki kolega trpljenje učiteljstva na Goriškem, od koder imamo nemalo dopisov v enakem zmislu. Spominja na krasne povisane plače uradnikom (ki jim jih ne zavidamo, ampak jim le čestitamo) i dostavlja, da državni sluge, orožniki, redarji, finančni stražniki, vse, ki nosi c. kr., je bolje plačano nego učitelj na Primorskem (seve, razen Tržaškega), ki mora položiti srednješolski izpit in ki je zavisen od deželnih zborov. Koncem dopisa pravi: „Naj učiteljstvo pošlje deputacijo do presvetlega cesarja.“

V 18. štev. „Popotnika“ pa neki kolega tudi z Goriškega piše najprej o kolegah, ki se nič ne brigajo, katerih obzorje učiteljskega položaja je zelo ozko in ki imajo zaupanje v svoje deželne poslance. Toda (pravi dopisnik) najbolj prazno je tako upanje pri nas, ako sami ne tirjamo. Ves deželni zbor nam je nasproten, a tudi naši slovenski poslanci ne zaslužijo naših simpatij. Dopisnik spominja na neka „delovanja“ in izraze v zmislu Ebenhoča nekotih slovenskih poslancev, po kojih se da soditi v nam neprijaznem zmislu. Končno spodbuja, naj se vsa učiteljska društva v deželi zedinijo k delovanju ne glede na narodnost.

Ko sem to prebral, sem si mislil: No, vendar so dobili „korajžo“, napisati in izraziti svojo; ali — bojim se, da „tropo tardi“ — ali vendar bolje, zakaj „meglio che mai.“

Da, da, dragi kolege! Vse tisto in še več, kar tare Vas na Goriškem, tare i nas v Istri. Že pred 10 leti, pri ustanovitvi „Zaveze“ v Ljubljani, se je predlagalo, naj se vstopi z vsemi učiteljskimi „Zavezami“ v Cislitvaniji v solidarno delovanje neozirno na narodnost, da bi dognali, da bi država določila „minimum“ učiteljskih plač v posameznih deželah, kar imamo pravico tirjati in vlada pravo določiti po nam zelo znanem § iz leta 1869. z dne 14. vel. travna. Pa predlog je ostal v manjšini. Zdelo se je to gospodom kolegom preradikalno — baje i onim gospodom kolegom baš z Goriške, ki so ostavili dvorano.

Pred leti v Trstu — pri „Zavezinem“ zborovanju — je predlog referenta g. Ravnikarja, naj bi država poddržavila učiteljstvo — ostal zopet v manjšini — z ozirom na naše poslance in avtonomne oblasti. Končno pri zopetnem

predlaganju ravno istega referenta v Opatiji pred par leti — se je predlog v istem zmislu soglasno sprejel — dokaz, da je učiteljstvo rado ali nerado izprevidelo, da po drugem poti ne pridemo do izboljšanja svojih zelo bornih plač. Direktorij „Zaveze“ je stopil v dogovor, kakor mu je bilo naloženo, z drugimi učiteljskimi „Zavezami“ v Avstriji, da počne akcijo v zmislu sprejetega rečenega predloga. — Ali večina „Zavez“ je negativno odgovorila; ne samo nemška — tudi češka. Zakaj? Zato, ker imajo vse drugačne deželne poslance, nižje avtonomne oblasti in sploh vso drugačno, eni in drugi, narodno inteligencijo nego mi na Primorskem, koji znajo, kaj je šola, zakaj njihovi deželni poslanci skrbijo ne samo s frazami, temveč tudi dejstveno za gmotno stanje svojega učiteljstva, da zamore to barem stanu primerno živeti. To isto so pokazali z uravnavo in izboljšanjem učiteljskih plač tudi deželni poslanci na Kranjskem. Pa ni mi potreba odgovarjati, da je to zavisno le od boljšega stanja, bogatejših dežel.

Ne, zavisno je največ od volje deželnih poslancev, ki znajo, da brez šole, brez pouka ni napredka, ni sploh gmotne blaginje, ki znajo, ne samo znajo, ampak tudi dejstveno podpirajo, da ravno šola, pouk gmotno stanje pospešuje, da je to oboje v ožji zvezi, da krajcar za šolo ni nikdar zavržen in da je le nevednost najdražja stvar! Zato pa učiteljstvo onih dežel ne sili v podržavljenje, ker jim ni take sile kakor nam. In baš naši poslanci ne bi smeli imeti vzroka, biti nasprotnim, da bi država večji vpliv dobila nad učiteljstvo, ako imajo pred očmi siromašno stanje dežele, zakaj v slučaju podržavljenja bi priskočile z uravnavo plač tej deželi na pomoč bogatejše. In vendar, kakor se je slišalo tuintam izustiti kojega našega slovenskega poslanca, ne bi jim bilo to povseči! Zakaj neki ne? No, zaradi tega, ker jim je do tega, da imajo tudi oni pri šoli svojo besedo in da slovenski učitelj — nemalokrat se dogodi — da občuti od svojega poslanca ali župana, bodisi na Goriškem ali v Istri, hujši absolutistični pritisk, ki nasprotuje učitelju in občinstvu, nego od svojega nasprotnika, le ako hoče značajno braniti svoje učiteljsko stališče. Vsled tega so se pa tuintam med učiteljstvom sporodili „cucki“, katerih premer duševnega obzorja je jako tesen in ki slepo kimajo brez posebne razsodnosti, kar pa je v kvar učiteljskim težnjam in tudi narodnemu napredku ne donaja nič dobrega.

Kakor torej na Goriškem, takisto je tudi v Istri; jako se motijo oni kolege, koji pričakujejo od naših sedanjih deželnih poslancev — bodisi tudi slovenskih — poboljšanja gmotnega stanja. Dobro je vsaj to, da so mnogi kolege izgubili vero v te poslance in da se je število onih, ki so jim slepo vse zaupali, zelo skrčilo.

In ako tudi Vam, to trdim, gospodje poslanci, kateri izmed učiteljstva kima, le recite mu kar v obraz, da tega še sam sebi ne verjame in da se le tako hulji zato, ker nima odločnosti.

Taki učitelji so na samem še hujši do Vas nego oni, ki Vam odločno odgovarjajo, ali kaj pišejo. — Odgovarjali mi boste: No, pa slovenski poslanci bi že kaj storili, ali kaj se hoče od njih zahtevati — so v manjšini, torej ne morejo. Temu odgovorim, da smo mnogi učitelji Istre prišli do prepričanja, da tudi, ako bi bili takovi naši slovenski poslanci v večini v deželnem zboru v Istri, bi ravno toliko storili za učiteljstvo, kakor sedanja italijanska večina in najbrže še manj.*) Poslanci, kateri pravijo: „Ko bo naše ljudstvo izprevidelo, (kmet videl) da mu šola koristi, da učitelji storé svojo dolžnost (torej do sedaj ne še!), bode samo od sebe reklo, naj se učiteljem poviša plača.“ Tega pa niti češki kmet ni rekel, ki v odmorih z Olivijem v roki kosi travo, ne pa da bo rekel istrski. Drugi zopet: da naj se da vsem učiteljem in učiteljicam enaka plača brez ozira starosti in reda t. j. 500 gld. Tretji, da dežela ne more, pač pa naj si s stranskimi služki pripomore učiteljstvo. Kaj ne, dragi kolega — glej, da svoje moči posvetiš šoli in ako pa hočeš, da si kupiš hlače, pa pojdi si zaslužiti, prodaj se komu posamezniku za hlapca.

Da se sploh naši slovenski poslanci podpišejo za predlog Ebenhocha, ki nam hoče še to malo neodvisnosti oropati, to, dragi kolega, ne dvomi, čeprav so uverjeni, da naše šole niso brezverske; v tem oziru so nam že boljši italijanski poslanci. Ali kaj se hoče, proti onemu vendar ne bodo, brez kojega znajo, da niso nič. In kako so se že veselili nekogi — zmage Ebenhocha?! In učitelj naj bi si sam sgbi grob kopal! Vidi se, da se našim slovenskim poslancem v Istri zdi, da so že zadostili popolnoma dolžnostim do učiteljstva, ako tuintam vstanejo in zahtevajo šol. Za onega pa, ki v šoli dela in trpi, se malo pobrigajo, kako se mu godi; bodi pa že glede stanovanja ali plače. Povdarjenje, da je finančno stanje Istre tako, da ni mogoče učiteljstvu pomagati, ni umesten, ni zadostiven dokaz. V Istri je doklad za šolstvo 14°/. Ako pa bi še toliko naložili, bi bilo še le polovica proti drugim deželam glede davkov na šolstvo. In ako bi hoteli tu navesti štatistiko, bi prišli uprav do ironičnega rezultata, da tupatam izda kmet več ovčarju, ki mu pase ovce, kakor pripade od svojega sina plačila na učitelja. Tako pride od odrasle osebe v Istri 87 kr. (to je toliko kolikor 2 litra „žbiča“) na leto za troške šole (v Trstu z okolico pa 2 gld. 55 kr.), a na učitelja ne pade niti 60 kr. od osebe one vsote. Marsikoji učitelj, učiteljica v Istri bi bil zadovoljen bolj kakor s sedanjo svojo plačo, da bi mu dal vsak otrok sold na dan, ko pride v šolo. In to je velika požrtvovalnost staršev, kaj ne, gospodje — velik davek za pouk in vzgojo. Mati bi tudi pri soli štedila za 1 kr., samo da se znebi svojega

malega za tiste ure izpod nog. Ko pa odraste, saj ga mora že vlada priganjati v šolo — in zraven dobi knjige od države „gratis“, ki so mogoče več vredne, kakor je marsikoji oče plačal davka za šolo. Manjkalo bi še tramvajev, da bi otroke v šolo in iz šole vozili, učiteljeva soproga pa bi jim naj po šoli še kotel kave skuhala in razdelila.

Slišalo se je tudi, da je v prejšnjih letih iz šolskih doklad preostajalo na leto 18000 do 20000 gld. *A za podpore o boleznih itd. med učiteljstvom je bilo vedno 2000 gld. določenih na leto. A sušca meseca letos so vodstva šol prejela okrožnico, glasečo se, da je vis. dež. zbor odklonil od vis. c. kr. dež. šol. sveta predlagano svoto 2000 gld. za učiteljske podpore pro 1898. — vsled česar naj izostanejo vse prošnje. In s tem je bila marsikoja prošnja obenem rešena še iz prejšnjega leta 1897. — še iz meseca vel. srpana. Tako, ti učitelj prosvete in pionir naroda (kakor te radi časih v navdušenosti nazivljajo) lahko mirno „crkneš“, ne da bi koga nadlegoval s prošnjo, ti in tvoji otroci in soproga, ki ti pomaga nositi sladko breme učiteljskega stanú v mukah s teboj, da ti pomaga reva preživeti otroke deželnega služabnika, čez kojega ima pa tudi država svoje pravo. Če ti je soproga kaj donesla ali pa če imaš koga, da ti pomaga, izhajaš že za občo prosveto. Ko ti pa to poide in zadnji kos soproginega perila, pa le podaj se kam hlapčevat, da si kaj kupiš, da ti izdelana, utrujena, jetiko si pridobivša soproga ne umrje na slami.

Manjšina v deželnem zboru je bila proti šolskim taksam; in mi učitelji smo tudi proti taki svoti, ker vemo, kaj je beda. Ali lepo prosimo, ker znamo, da je treba za šole denarja, je-li taista manjšina motivirala kak drugi predlog za dobavo potrebne svote? In ko se je odbilo 2000 gld. za podpore — se je li kdo naših oglasil?! Res, da bi bilo zaman, ali pokazali bi bili vsaj voljo; saj tudi pri drugih predlogih vedo in znajo, da propadejo.

Da, za vse je dovolj novcev, le za vzgojo, pouk — za to ni denarja, tu je treba štediti! Boljših razmer je treba na tem polju, da bode imela šola boljši uspeh. Proučevati je treba tudi knjige vzgojne vsebine, da se bode znalo ceniti pravega, vestnega učitelja. A, žalibog ravno v nas Slovencih, koliko je dam novejšega kroja, ki pa niso prečitale v svojem življenju najmanjše knjige o vzgoji. In potem, ko otrok doraste za šolo, si mislijo, kako inteligentnega otroka pošljem jaz v šolo; v resnici pa je križ in težava ž njim. — Pravijo tudi: seljak nema, nema! Vendar je bilo čitati ne davno tega, kako ljudstvo pijančuje ob nedeljah. Pouka, pouka manjka, ki je trajna vrednost; pouk pa naj se plača, in naj se ne pusti učiteljstva v največji bedi! In končno, ako pa dežela reš noče zaslužno plačati svojega učiteljstva, naj pa kar vse šole zapró — ali pa naj jih kar mežnarjem poverijo — pa bo vse dobro.

Dragi kolege! Govorim Vam iz srca ob 11. uri, da mi učitelji moramo zahtevati (ker čakali in prosili smo dovolj — s to plačo ne moremo umreti, to nam tudi pripoznajo pametni ljudje, ki jih ni še prevladala pristranska strast), da nas plačajo tako, kakor nam zagotavlja državni paragraf. Dopovedati moramo jasno na najvišem mestu, kako se nam godi, kako po mačehovsko skrbi dežela za nas! Zahtevati moramo, da nam dežela ne krati zasluženega kruha. Vplivati mora tu kdo drugi, da se izvede oni paragraf, od koder je prišel. Krivično bi bilo, ako bi se mislilo, da se niso i za nas življenske razmere zelo, zelo poostrile. To mora zvedeti vlada i Njegovo Veli-

*) Saj večina slovenskih deželnih poslancev v Istri ne gleda toliko na šolo nego na orglanje in pa, da se v njihov rog trobi, naj bo pa prav ali ne, in da učitelj za nje okrog teka in jim gladi pot ter slavó poje. Pa so že začeli tudi takovi „cucki“ izpregledovati. Tako je na „periferiji“.

čanstvo. Pripravljalo se je že pred par leti, da bi se poslala učiteljska deputacija Nj. Veličanstvu. Ostalo je le pri adresi. Vidi se, da Nj. Veličanstvo je za svoj jubilej pospešil ugodno rešitev plač državnim uradnikom. Upanje je veliko, da bi tudi za uborno učiteljstvo izrekel svojo mogočno besedo. Odlaziti pa ne smemo, ampak nujno se lotiti dela in ga tudi še pred 2. grudnom energično izvesti. Vidi se zdaj tudi, da nam je treba učiteljske deželne zveze brez ozira narodnosti. Šlo bi hitreje; ker pa tega ni, predlagam nastopno: (sedaj ni časa misliti, kakšen način bi bil bolji).

Učiteljstvo ljudskih šol v Istri (obeh narodnosti) naj odpošlje še v tem letu deputacijo na Dunaj pred Nj. Veličanstvo, kjer naj predloži umljivo, krepko obrazloženo izjavo bednega in mučnega stanja učiteljev v Istri s prošnjo, da bi se cesar milostno spomnil v tem letu tudi teh siromakov, da on blagovoli ukazati s svojo mogočno besedo, da se enkrat dejstveno izvede oni drž. šol. paragraf, ki nam zagotavlja stanu primerno eksistenco! Deputacija se mora predstaviti tudi predsedniku ministrstva in naučnemu ministru. Javijo naj se oni učitelji, ki se čutijo sposobne za ta častni posel (ne da bi šli samo Dunaj gledat) in sicer pod pismom s šifro: „Upanje 1898“ ali pa „Speranza 1898“, poste restante Kozina. Izberejo se potem štirje: 2 slovanska in 2 italijanska učitelja iz dežele. Vse troške jim plača učiteljstvo vse Istre.

Kako bi se to nabralo? Predlagam ta način: Predsedniki učit. društev napravijo koj okrožnico s kratkim utemeljenjem na vse ude dotičnega učit. društva in neude (med učiteljstvom) v onem okrožju. Predsednik naj gre hitro od enega do drugega ter vsak, ki se je podpisal (in to se mora, če je še učitelj) naj dopošlje forint onemu svojemu predsedniku. Ako ima kdo koga v bližini, ki ne ume tega, naj mu dopove; ako bi se pa našel kakov „cucek“, naj se ga z imenom objavi v „Popotniku“ ali v „Učit. Tovarišu“. To vse je treba, da precej zvedo in počnejo delati italijanski tovariši v soglasju z nami (ako ne bi hoteli, pa pošljemo Slovani sami). Pozivlja se gosp. Valentič, učitelj v Ricmanjih, kakor predsednik, da se takoj poda v Milje do ondotnih bližnjih italijanskih tovarišev, recimo do gosp. Cortesija, da bi taisti takoj počel akcijo med istimi svojimi italijanskimi tovariši z okrožnico ali sploh po dogovoru. To vse dobé v roke predsedniki učit. društev, kateri imajo koj in brez prigovora pričeti delo. Jaz zmatram, da je s tem akcija zapričeta in menim, da sem storil svojo dolžnost do svojega stanu. Glejte, da ne pade odgovornost na katerega, ki je ne bi storil. Govoril sem ob 11. uri. Če sem se komu zameril s tem, nič za to, naj bo pa ljudstvo boljše! To je torej naše zadnje upanje, ali pa naj nam država preskrbi druge službe. V Istri že manjka slovenskih učiteljev, drugi tudi ne pridejo. Ako se nas hoče še dalje zmatrati za sužnje in nepotrebne, pa prosimo drugam; eden za redarja, drugi za financarja, tretji za slugo, spet drugi za dacarja ali „portirja“ v mesto itd. To bo najboljšje označenje ob zatonu 19. stoletja — naših istrskih očetov. — Ta način bi svetoval tudi Goriškim kolegom. Vi pa, kar Vas je gospodov gospodarjev v šoli, le po meni sedaj in, tovariši, pomagajte jim!

Dixi.

Občni zbor „Vdovskega učiteljskega društva“.

Občni zbor društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem, ki se je vršil za upravno dobo 1897/98 dne 15. kimovca v II. mestni deški petrazrednici na Cojzovi cesti, je otvoril njega predsednik Juraj Režek približno tako-le:

Slavni zbor! Že nekaj let se shajate, predragi gospodje tovariši, v prav obilem številu k letnemu zborovanju našega društva, znak, da umevate in polagate veliko važnost na razvoj našega društva sebi in svoji družini v korist. Tudi danes ste se zbrali v precejšnjem številu, da se prepričate o delovanju društvenega odbora in o denarnem stanju našega društva ob koncu minulega društvenega leta — in jaz Vas, častita gospoda, v imenu društvenega odbora prav srčno in iskreno pozdravljam.

Več in podrobneje bode zvedeli iz poročil društvenega tajnika in blagajnika, vendar pa Vam kaže že prvi pogled v društveni račun, da je denarno stanje društva tudi letos ugodno. Pristopilo je v tem letu zopet nekaj novih členov, vendar še vedno ne v tolikem številu, kakor bi bilo to želeli učiteljstvu in njihovim rodbinam v korist. Neizprosna morivka smrt nam je bila letos zelo prizanesljiva, vendar nam je ugrabila vrlega in ljubega tovariša, ki nam je dolgo vrsto let vestno in natančno pregledoval društvene knjige, pisma in račune ter nam ob občnih zborih poročal o tem. Našega dragega tovariša Franceta Kokalja ni več; meseca svečana je za vedno zatisnil trudne svoje oči. Njemu v hvaležen in kolegijalen spomin, prosim, da se vzdignete raz svoje sedeže.

Naše društvo, častiti tovariši, je dobrodelno društvo, našim vdovam in sirotam v pomoč. Letos pa obhaja največji zaščitnik šole in učiteljstva, najboljši prijatelj, dobrotnik in podpornik ubogih sirot, naš presvetli cesar svoj zlati vladarski jubilej. Vsi narodi, stanovi in razna društva po vsej širni Avstriji tekmujejo v tem, kako bi lepše in dostojnejše mogli izkazati temu svojemu velikemu dobrotniku iskreno ljubezen, vdanost in zvestobo svojo. Tudi naše društvo bi rado postavilo svojim sirotam mal spomenik na lepi in redki jubilej ljubljenege vladarja, kakor bode čuli o tem iz ust današnjega gospoda poročevalca.

Žal, da nam ravno v tem trenutku to lepo naše veselje greni neizmerna nesreča, ki je tako nenadno in na tako zloben način zadela preblago srce milega našega vladarja in ž njim vsa srca verno in zvesto Mu vdanih podložnikov. V tem trenutku, ko se zbirajo v duhu in molitvah krog Njegovega Veličanstva vsi narodi in stanovi starodavne naše Avstrije, ne moremo tudi mi danes lepše in dostojnejše začeti svojega zborovanja, kakor da ob iskreni prošnji za dušni mir in pokoj preblage cesarice Elizabete zakličemo iz dna žalostne svoje duše Njegovemu Veličanstvu trikratni slava: Slava, slava, slava!

Tajnikovo poročilo se glasi:

Veselslavni zbor! Lanski občni zbor je bil 23. kimovca v telovadnici II. mestne 5 razredne deške ljudske šole. V društveno vodstvo so bili izvoljeni: Juraj Režek, predsednik; Jakob Dimnik, podpredsednik; Jožef Cepuder, blagajnik; Alojzij Kecelj, tajnik in odborniki: Jernej Čenčič, Jakob Furlan, Anton Javoršek, Avgust Kleč in Janko Žirovnik. — Preglednikom računov so bili izbrani: Francišek Črnagoj, † Francišek Kokalj in Francišek Schiffrer.